

En Veterans Erindringer fra de slesvigske Krige.

Genfortalt af *N. Hansen*, forhv. Lærer i Valløby.

Fortælleren af disse Erindringer er Hmd. og Skræder *Hans Henrik Hansen* af Aborre, Gamtofte Sogn. Han blev født paa Aborre Mark 27. Januar 1827 som ældste Søn af Indsidder og Væver Hans Hansen, kaldet Dragon, f. 1798 i Barløse Sogn, og Hustru Johanne Nielsdatter, født 1805. Hans Hansen Dragon var Søn af Hans Hendrich Christensen af Pilsesusene (er vel nok Filshusene i Sandager Sogn), senere Barløse, f. 1753, dennes Fader var Christen Larsen Skræder af Orelundshuse, f. 1722, død 1783 i Filshuset, og han var Søn af Laurs Skræder af Orelundshuse, f. ca. 1695. — Moderens Slægt var fra Aborre, idet Johanne Nielsdatters Fader var Niels Erichsen af Aborre, født i Gamtofte 1771, Søn af Erich Jensen Skræder. —

Hans Henrik Hansens Barndomshjem paa Aborre Mark var fattigt. Børneflokken voksede efterhaanden til 7: 4 Sønner og 3 Døtre, af hvilke den yngste Datter, Marie, f. 8. Juni 1843, lever endnu. Begge Forældrene »vov« for Folk; men Fortjenesten var lille, Tiderne var daarlige, Følgerne af den ulykkelige Krig med England 1807—14 og den efterfølgende Statsbankerot var ikke forvundne, selv om en langsom Bedring var i Gang. Men ved Flid og Nøjsomhed klarede Hans Dragon Udkommet til den store Familie. Eksempelvis fortalte Hans Henrik fra sin Barndom, at naar de undertiden fik Kartofler og stegt Flæsk til Nadver, var Flæskestykkerne faa og smaa, og Fedtet blev dypet op, inden Børnene var mætte, endskønt det blev strengt overholdt, at de kun dyppede den ene Side af Kartoffelstykkerne. Saa hentede hans raske Moder Eddikeflasken, hældte Eddike paa den sidste Rest af Fedtet og rørte om, og nu kunde de dyppe videre, til Sulten var

stillet, idet hun sagde: »Tak I Gud, at I ikke behøver at gaa sultne i Seng.« Hans Moder tilhørte en Slægt i Aborre, hvoraf mange var Vævere. De var bekendte og ansete som livlige, opvakte, muntre Folk med gode Kundskaber, Sans for Læsning og Skrivning, god Sangstemme og »godt Haandelag«, og Hans Henrik havde i fuldt Maal arvet denne Slægts Egenskaber, hvoraf de fleste maatte siges at være gode. Han og hans Søskende kom tidligt ud at tjene, og da han var blevet konfirmeret, kom han i Skræderlære hos Skræder Anders Mortensen i Søsøby. I de Tider gik Landsbyskræderen omkring og syede for Folk i deres private Hjem det Vadmel, Hvergarn og Lærred, som de selv havde lavet af Faarenes Uld og den hjemmeavlede Hør, og den Skik har holdt sig her paa Egnen til henimod Aarhundredskiftet. Han kom derved i nærmere Berøring med mange Mennesker, fik Indblik i deres Forhold, og mangfoldige var de morsomme Historier og pudsige Scener, som Hans Henrik i al Godmodighed kunde fortælle fra sin mangeaarige Virksomhed som Landsbyskræder.

Da Tiden kom til, at han skulde være Soldat, var Trearskrigen brudt ud, og han kom til som Infanterist at gøre de to sidste Krigsaars Felttog med, og som Stillingsmand kom han ogsaa med i 1864. Han var lille af Vækst, men let til Fods, sund og frisk i alle Maader og kunde som den bedste døde Feltlivets Strabadser, f. Eks. de lange anstrengende Marcher, trods den undertiden mangelfulde Forplejning. Da han nu tillige havde en opvakt Sans og et følsomt Gemyt for alle nye Indtryk, en trofast Hukommelse til at bevare disse og endelig en udpræget Evne til at gengive dem, saa kunde han fortælle Historier fra Felten saa levende, at Tilhørerne helt lod sig rive hen deraf. Saaledes gik det hans Børnebørn, naar han som ældre Mand aflagde Besøg i sine voksne Børns Hjem. Blev han da i Tasmørket placeret i Lænestolen med sin Pibe, kunde man med et Par Antydninger faa de gamle Minder til at vælde frem, saa han kom i Aande og lukkede op for sit rige Fond af Oplevelser saa livligt og anskueligt, at den lyttende Kreds ligefrem levede med deri. —

Naar der nu i det følgende skal forsøges med hans egne Ord at gengive nogle af disse Fortællinger, kan det kun blive mangelfuldt, idet Gengivelsen kommer til at fattes Oplevelsens Umiddelbarhed og Anskuelighed, som kun *han* kunde give sin mundtlige Fremstilling. —

1849—50.

Jeg lærte i Nyborg første Gang 1849; meldte mig 15. Maj og gik paa Skolen i 6 Uger. Dette Skolehold bestod mest af »Gammelmandssønner« og Undermaalere fra den foregaaende Session, og jeg var en saadan, idet jeg var trekvart Tomme for lille ved den ordinære Session.

Den 5. Juli 1849, Dagen før Udfaldet fra Fredericia, blev vi Rekrutter ført direkte fra Nyborg til Fredericia, og vi blev spurgt, om vi vilde deltage i Udfaldet paa venstre Fløj. Det havde vi ikke særlig Lyst til, og vi blev saa inde i Byen. Der blev sagt, at et københavnsk Skolehold, som kom dertil sammen med os, var efter fremsat Ønske kommet med og blev under Kampen helt oprevet. Vi blev sat paa Vagt ved Fangerne i Trinitatis Kirke, paa hvis Kirkegaard den store Kæmpegrav blev anlagt Vest for Kirken. Byens Beboere havde forladt Byen, som for største Delen laa i Ruiner. Kun en Del fattige Arbejdsfolk var blevet tilbage, og de tjente lidt hos Soldaterne ved at hjælpe dem med Vask, Madlavning o. s. v. og fik saa tillige Maden sammen med Soldaterne. Hvad der ellers kunde findes af Spisevarer m. m., som ikke var ført ud af Byen, gjorde Soldaterne sig til Gode med. — Om Natten blev der lagt Halm paa Gaderne og ud gennem Fæstningsportene, og Udrykningen foregik saa dæmpet og stille som muligt; det gjaldt om at overrumple Fjenden, og det syntes, som om det lykkedes, thi der blev ført halvt paaklædte Fanger ind i Byen, inden de sidste Tropper endnu var naaet ud af Byen, saa de mødtes paa Halvvejen. Da Sejren var vundet, gik der som en Strøm af Jubel og Glæde igennem hele Byen. Men Glæden blev snart blandet med Alvor. Mange af vore Kammerater og Officerer laa blødende paa Lazaretterne eller døde paa Valpladsen. General *Rye* blev fundet skudt inde i en Rugmark, og hans Død gik den menige Soldat nær til Hjerte. Jeg har ikke kendt ham personlig, men hans undergivne nærede en ubegrænset Tillid til hans Dygtighed, Klogskab og Tapperhed, og endskønt han var streng, sørgede han med faderlig Omhu for sit Mandskab. Efter hans Død hed det mellem Soldaterne, naar en var falden: »Han er gaaet til Ryes Brigade!« Da Fjenden var jaget paa Flugt, skulde de døde samles op. Bønderne i de omliggende Byer blev tilsagt at møde med Heste og Vogne, og de kørte hele Dagen den 7. Juli: 3 døde i hver Vogn, og det var uhyggeligt at se, naar Blodet under Kørselen dryppede gennem Vognbunden. De blev begravet

i en stor Kæmpegrav paa Trinitatis Kirkegaard: paa Bunden et Lag Døde, saa et Lag Kalk, dernæst atter et Lag Døde o. s. v., og tilsidst det hele dækket med Jord. Men i lang Tid derefter var der daglig Begravelse, da mange døde af deres Saar; men de kom i Kiste og blev begravet med militær Hønnør op til Kæmpegraven. — — Vi Rekrutter blev nu indlemmet i 5. Reservebataillon, jeg i 2. Kompagni sammen med et Bysbarn, Lars Eriksen, og vi var saa Sloffer hele Felttoget igennem. Jeg byttede Deling med en anden Skræder, Grønbech, og vi blev begge Kompagniskrædere. Vi laa i Fredericia til henimod November, saa marcherede vi til Skanderborg i 2 Dagsmarcher, første Dag til Ølsted, hvor vi laa en Nat, og jeg fik et godt Kvarter. Da vi næste Dag skulde marchere videre, blev Kompagniet kaldt frem for Kaptajn Baland; han havde faaet en Skrivelse fra de Ølsted Bymænd, at der var nogen af Soldaterne, som ikke havde betalt for deres Fortæring i Kvartererne, men da ingen meldte sig, rev Kaptajnen Brevet i Stykker og sagde: »Nu kan de se, hvor de faar deres Penge fra. Det er smaaligt, at de ikke kan huse danske Krigere gratis een Nat«. Vi naaede Skanderborg næste Dag og blev modtaget med Musik udenfor Byen, og nogle af Soldaterne fik en Svingom med Byens Damer. Jeg, Lars Eriksen, Vægter Brun fra Assens samt Adjutanten og hans Oppasser blev indkvarterede hos Amtmanden, og der havde vi det godt. Jeg har aldrig haft det bedre i hele mit Liv end den Vinter, da vi havde Vaabenhvile. Jeg var uforlovet, munter og glad og »lod Fiolen*) sørge«. Det ældre Mandskab var hjemsendt, og hvert Kompagni bestod kun af en Snes Mand, som havde en lille Øvelse en Gang imellem. Jeg deltog dog aldrig i Øvelserne, da jeg tiligemed to andre Skrædere havde faaet overladt en Stue til Værksted. Der sad vi saa og syede; vort Arbejde bestod nærmest i at reparere Soldaternes Tøj, og det fik vi 20 Skilling for daglig foruden vor Lønning. I Vinterens Løb arrangerede vi et fint Bal, hvor Officererne var inviteret med. Der var Fællesspisning, og Officererne gav Champagne.

— Næste Foraar marcherede vi Syd paa ad Isted til, efter at det nye Mandskab var indkaldt, og Krigen begyndte paany. Det var en meget anstrengende March. Vi blev ført ad tunge Hedeveje, marcherede fra Kl. 4 Morgen til 10, holdt Hvil til Kl. 3

---

*) Violinen, som i ældre Tid i Vestfyn benævntes: Fiaalen.

og gik saa videre til sen Aften. Vor Suppe eller Ærter paa Flæsk eller Kød maatte vi koge om Natten og gemme Flæsk og Kød i Brødposen at spise til Brødet under Middagshvilen. Vore Feltflasker var af Blik og sorte, saa Vandet i dem blev varmt, og det traf netop i de Dage i med stærk Varme. Kaptajn Baland, som førte os, var meget streng. Vi holdt Hvil paa høje eensomme Steder, hvor der ikke var frisk Vand at faa, og kom vi forbi Boliger, blev det os forbudt at drikke det Vand, som Beboerne kom ud med for at læske os, idet det blev sagt, at vi i vor ophedede Tilstand ikke kunde taale det kolde Vand. Under Marchen styrtede Skræder Grønbech, og da Lægen blev tilkaldt, erklæredes, at Manden var fuld, han skulde have koldt Vand, saa kom han sig nok igen. En Korporal blev beordret til at »fugtle« ham; men det viste sig, at Manden var død, vistnok af Solstik. Men Gemytterne var nu meget ophidsede, og Dagen efter under en Hvil kom det til et formeligt Mytteri. En Strømpevæver, *Svendstrup*, vistnok fra Svendstrup i Jylland, traadte op imod Kaptajnen og udtalte omtrent dette: »Dette Liv er ikke værd at eje! Nu saa vi Grønbech, han lod sit Liv i Fædrelandets Tjeneste og til Tak derfor fik han Prygl, idet man slog paa hans døde Legeme, og jeg mener, at enten vi sætter Livet til i Slagets Tummel eller under Marchen, saa har han givet Livet for Fædrelandet, og saa maa det smerte os at faa Skam til Tak.« Løjtenant *Lindemann* sprang frem og raabte: »Grønbech var ikke død!« »I det mindste var der ingen Livstegn at se,« svarede Svendstrup. Nu traadte Kaptajnen til og sagde til Løjtenanten: »Naar jeg taler med mit Mandskab, saa værsgod, Hr. Løjtenant, saa træder De tilbage,« og det kom nu til et meget livligt Ordskifte mellem ham og Svendstrup, hvor Kaptajnen vilde bruge sin Myndighed og sagde: »Om Krigen skal vare i ti Aar, skal jeg være Mand for, at du skal være med, din storsnudedede Hund!« Men Svendstrup svarede: »Det sker ikke, Hr. Kaptajn, inden den Tid haaber jeg til Gud, at en Kugle har gjort Ende paa mit Liv!« Det ophidsede Mandskab var nu stimlet sammen om dem og hylede og skraalte: »Nej, vi vil ikke længere taale det. Til Vaaben! Ja, — en Bajonet i Livet paa dem (Officererne), saa er vi færdig med dem!« o. s. v. Men Svendstrup var besindig og raabte: »Nej, Kammerater, lad os ikke forgribe os!« Kaptajnen var bleg af Bevægelse og erklærede: »Jeg marcherer ikke af Stedet, før Mandskabet er faldet til Ro.« Da Ophidselsen havde lagt sig

noget, traadte Kaptajnen frem: »Hvad synes I, Folk, skal vi overnatte her (vi var i en Skov), eller skal vi marchere til næste By, en god halv Times March, og faa Tag over Hovedet og kogt vor Naturalforplejning?« Vi forhandlede saa en Del, og Resultatet blev, at vi marcherede af Sted og kom i Kvarter for Natten. Og Kaptajnen udtalte: »Nu har vi lært at kende hinanden, nu kan vi udrette noget.« Der faldt nogle ironiske Bemærkningen, som Kaptajnen lod, som han ikke hørte: »Ja, det har hjulpet paa Far, at vi fik ham i Skole« o. l. Men der var efter den Tid et godt Forhold mellem Kaptajn Baland og Mandskabet. —

Næste Dag marcherede vi videre, og da vi var kommet paa tysk Grund fik vi en skarp Patron i Geværet. Vi kom til en Bondegaard, hvor vi gjorde Holdt. Kaptajnen gik ind og forhandlede med Konen, som var tysk, om at faa Mælk, og da hun gjorde Indvendinger, saa Kaptajnen skarpt paa hende, trak sin Sabel halvt op af Skeden og lod den glide ned igen, hvorefter Konen tørrede Øjnene i Forklædet og lukkede op for Mælkekammeret, hvor vi saa fyldte vore Feltflasker med dejlig sød Mælk og efterlod nogle Skillinger som Betaling. Vi kom til Isted 3 à 4 Dage før Slaget og blev lagt i Bivuak uden for Byen, og i de Dage reddede vi Kartofler, Urtesager og andet, hvor vi kunde faa det, til Suppen, uden at der blev Tale om Betaling.

Saa kom det store afgørende Istedslag, som varede i 2 Dage. Mit Kompagni var i Ilden begge Dage, men den 24. Juli bestod Kampene i forberedende Træfninger, som nærmest faldt ud til Fjendens Fordel. Om Natten hvilede Kampen, men den 25. Juli stod Hovedslaget. Om Morgenen stillede vi i Kompagnikolonnen, men blev senere kastet ud i Kæde, hvor vi i nogle Timer skød paa Fjenden, hvorefter vi blev ført bag et Hegn som Dækning. Foran laa en Rugmark, der skraanede nedad mod Syd, hvor Fjenden laa dækket i Løbegrave. Mens vi laa bag Hegnet, blev en Soldat, Melhede, skudt, vistnok ved et Vaadeskud, fra en af Kammeraterne, da Fjendens Kugler næppe kunde naa ham der. Vi skulde storme disse Løbegrave, og der blev blæst Signal: »Avancér! Attaquer!« (Frem! Angrib!), og vi løb ned gennem Rugen. Løjtenant Lindemann viste sig her som en tapper Officer, skønt han var ung. (Det var ham, der blandede sig i Samtalen mellem Kaptajn Baland og Svendstrup under Mytteriet, og som blev vist tilbage af Kaptajnen). Han løb foran, svingede med Sabelen og

raabte: »Løb, løb! Brøll! Hurra, Hurra!« Kuglerne pøb os om Ørerne, og nogle faldt i Rugmarken. Midtvejs standsede vi, men Løjtnanten raabte og skreg, var stadig foran, trippede omkring og raabte: »Løb! Brøll! Hurra!« Vi fornyede Løbet, og da vi naaede Løbegravene paa 10 a 15 Skridts Afstand, flygtede Fjenden bort fra disse i fuldt Løb, og vi stormede ind i de forladte Løbegrave. Løjtnanten var stolt og glad: Her kan I se, hvor fejge Tyskerne er, at de løber fra en saa godt dækket Stilling, saa snart de ser Danskerne; vilde I have gjort det? Nej, saadanne Kujoner behøver vi nok ikke at være bange for.« —

Senere paa Dagen tog en Del af vort Kompagni Stilling i Udkanten af en Skov med Fjenden foran os. Vi kunde søge lidt Dækning ved Træerne. Hvor de øvrige af Kompagniet, Officererne og Kaptajn *Baland* var, vidste vi ikke; vi havde kun Løjtnant *Lindemann* hos os. Min Rodekammerat, *Lars Eriksen*, havde jeg ikke set hele Dagen. — Vor Brigadekommandør hed fra først af *Moltke* (han faldt for Aldersgrænsen, saa fik vi Oberst *Testrup*). General *Schlepppegrell*, som faldt ved Isted, var ligesom General *Rye* forgudet af Soldaterne, jævn og bramfri, som han var. Han gik i Menigmands Kappe med Skulderstropper som Distinktioner, saa ingen kunde se, han var General; men Soldaterne kendte ham paa hans særlig høje Felthue. Naar Soldaten hilste ham med Honor, hilste han mundtlig: »Goddag, Kammerat!« men til en Trainkusk hilste han: »Goddag, Soldat!« — —

Da vi laa i Udkanten af en Skov, forsøgte Løjtnant *Lindemann* at samle os til Fremstød imod den fjendtlige Kolonne, som beskød os fra Skoven. Han greb mig som en af de nærmeste i Skulderen, vinkede og raabte ad de andre: »Slut sammen, slut sammen!« Men det var ham ikke muligt at faa os frem, da vi saa den fjendtlige Kolonne lige foran os, vi følte vel sagtens, vi var for faa. Jeg snoede mig fra ham og løb som de andre paa Maa og Faa igennem Skoven og var til sidst helt alene. Da jeg kom ud af Skoven, traf jeg paa en Afdeling Fodgardere, som jeg sluttede mig til, og de lange Karles Vittigheder over mig lille Infanterist, besvarede jeg med samme Mønt. Senerè kom Vægter *Brun* fra Assens ogsaa til, saa nu var vi da to; men pludselig hørte vi vort Bataillons- og Kompagnisignal blæse til Samling. Vi sagde saa Fodgarderne Farvel, gik efter Lyden, vadede over en Aa og naaede Samlingsstedet, og der saa jeg for første Gang siden tidlig Morgen Kaptajn *Baland* og min Slof, *Lars Eriksen*. Der fortsattes med

at blæse Signalerne en Times Tid, og Mandskabet kom efterhaanden fra alle Sider, snart enkeltvis, snart to eller flere i Følge, og paa den Maade blev Kompagniet efterhaanden samlet saa nær som de savnede, uden at jeg dog kan erindre, hvor mange disse sidste var. Her sagde Kaptajnen: »Har nogen af jer en Bid Brød og en Snaps og kan give mig? Jeg har ikke set min Oppasser helé Dagen og har intet spist siden i Morges tidlig, og nu er Klokken syv.« Mange greb i Brødposen, ogsaa jeg, og rakte en Haandfuld smulret og gennemvædet Brød (det havde regnet hele Dagen, og vi var tilsølede og pjaskvaade) frem imod ham. Han tog et Par Haandfulde af dette uappetillige Brød af et Par af de nærmeste sorte Næver, tog imod en af de fremrakte Feltflasker, drak en Slurk og sagde: »Tak, Folk! Det gjorde godt. Nu kan vi godt tage en Tørn mod Fjenden igen!« Men vi fik at vide, at Sejren var vunden og Fjenden dreven paa Flugt, men ogsaa, at *Schlepppegrell*, *Læssøe* og mange andre tapre Officerer foruden de mange menige var faldne. —

Om Aftenen blev vi ført ind i Byen Slesvig, hvor vi laa et Par Dage. Saa kom vi til Dannevirke; der laa to Byer, Store- og Lilledannevirke. Hele vort Kompagni blev indkvarteret i en Gaard i Lilledannevirke, hvor vi laa i en Kostald, der var indrettet meget moderne, omtrent som vore Kostalde nu, med Fodergang m. m. Vi laa saa der og gjorde Felttjeneste med Forpost og Vagter o. s. v., imens Kampene fortsattes ved Mysunde og Frederiksstad; men vi kom ikke med. Krigen endte saa, og Freden blev sluttet. Ved Fastelavnstider 1851 blev vi ført til Broager og videre til Sønderborg, hvor vi afleverede, hvorefter vi blev hjempermitteret.

1864.

I Aaret 1857 lod jeg mig stille og fik derfor 400 Rigsdaler. Jeg var paa Sessionen i Efteraaret paa samme Tid, som jeg fik Forstærkningspas, og var atter paa Skolen i Nyborg i 16 Maaneder. I 1860 købte jeg en Parcel i Aborre Skov paa 2 Skpr. Land, og her byggede jeg et Hus, grundmuret paa 7 Fag, og giftede mig. Jeg var kommet i en Del Gæld, Fortjenesten som Landsbyskrædder var lille, saa vi havde det smaat, men mere alvorligt blev det jo, da Krigen brød ud efter Frederik den Syvendes Død den 15. November 1863, og jeg blev revet bort fra Familien og maatte med i Krigen for anden Gang. Da jeg havde faaet mit Pas og gik

og pakkede mine Sager sammen, sad min Kone og græd hele Tiden, Børnene Niels og Hanne stod forskræmte og saa til, min Moder var blevet hentet for at trøste, og da jeg sagde Farvel, faldt min Kone i Afmagt i Farmors Arme. — Det var under triste Forhold, jeg drog i Krigen for anden Gang, og lige saa trist formede denne Krig sig fra først til sidst, ikke blot for mig, men i det hele i Sammenligning med den første Krig. Dog — mit gode Humør forjog tildels de tunge Tanker, da jeg kom ud i Feltlivets Afveksling og imellem Kammerater. Værre var det for min Kone, der sad ensom derhjemme i Angst for, at hun aldrig skulde se mig mere. —

Jeg meldte mig i Nyborg den 28. Novbr. 1863, og herfra førtes vi til Flensborg. I Lillebælt sejlede vi forbi Skibet, som førte Frederik den Syvendes Lig til København, og det Syn lagde sig som et tungt Tryk over Stemningen. Jeg kom til at staa ved 9. Regiment 1. Kompagni. Vi blev ført fra Flensborg til Husum, blev indkvarteret forskellige Steder i Marskegnen, sidst i Fahrdorf ved Slien, hvor vi gjorde Forpost- og Vagttjeneste, men var ikke med i nogen af de Træfninger, som fandt Sted førend Tilbagetoget.

Den 5. Februar blev Kompagniet kaldt sammen, og Premierløjtnant *Harboe*, som var Kompagnichef, sagde: »Vi skal i Nat ud paa en Ekspedition; sørg for at faa noget i Skrutten, vi véd ikke, naar vi faar noget igen!« Han var den prægtigste Officer, jeg har kendt, havde altid noget at tale med Menigmand om, og var ligefrem elsket af Soldaterne. Han gik i et Par lange Støvler, hvis bløde Skafter naaede til Skridtet, men til Hverdagsbrug hængte de og slaskede ham ned om Benene. Han ligger begravet paa Nyborg Kirkegaard.

Vi blev saa ført ad kringlede Veje om Aftenen, hvor Lysene blinkede ud fra Husene fra alle Sider, saa vi var aldeles vildfarende og ikke anede, hvor vi blev ført hen, eller hvad Meningen var. Officererne, som vidste Besked, var tavse. Men da vi naaede ud paa den store Chaussé, hvor ogsaa andre Afdelinger kom frem, blev vi klar over, at det var mod Flensborg, vi gik, og at vi var paa Tilbagetog. Hele Hæren drog i én Kolonne ad Chausséen: Fodfolk, Rytteri og Artilleri, og vi kunde kun under idelige Standsninger komme frem. Vejen var spejlglat, thi det regnede og sneede med Isslag, og vi var i Forvejen forvaagede og udmattede af streng Vagttjeneste, saa vi gik og bogstavelig sov paa Vejen, til vi vaagnede med et Ryk, naar vi var kørt i Staa. Un-

der Standsningerne kunde vi lægge det ene Knæ ned paa Jorden, støtte os paa Geværet og paa den Maade hvile et Øjeblik; men mange faldt straks i Søvn og maatte ruskes op, naar det atter lød: »Fremad!« Hvad civile kørende, vi mødte, blev befalet: »Spænd fra, og spænd for her i Kongens Navn!« og deres Vogne blev væltet ned i Grøften med Hjulene i Vejret. Af og til styrtede nemlig en Hest og maatte slaas ned, og det døde Dyr blev væltet i Grøften. Vi naaede først Flensborg om Aftenen, og nu fik vi nogen varm Mad; men vi blev indtrængende advaret mod at tage Støvlerne af, da mange ellers ikke kunde faa dem paa igen for Ømhed i Fødderne. Da vi skulde gaa til Ro i vort anviste Kvarter, bad vi Pigen i Huset om at vække os, naar der blev blæst til Udrykning; vi vidste jo, dødtrætte, som vi var, at vi vilde sove som Sten. Da der saa blev blæst: »Det hele! Appell! Løb!« spurgte vi Pigen, hvad Klokken var. »Syv!« lød Svaret. »Hvad, har vi sovet saa mange Timer?« — Saa var det 7 Aften, og vi havde kun sovet et Par Timer. Men vi maatte hurtig ud og atter paa March Nord paa.

Vi kom til Sønderborg, og Løjtnant Harboe sagde: »Her bliver ikke Tale om Indkvartering, men sørg endelig for at faa Tag over Hovedet. Husk, det er Vinter!« Vi skiltes fra hverandre og søgte rundt i Byen. Jeg fandt et Skolelokale, hvor Vinduer stod aabne, og Lamper var tændt, og da jeg kikkede ind, saa jeg, at alle Borde og Bænke var stablet op i den ene Side, og Gulvet var aldeles dækket af sovende Soldater. Jeg gik ind. Indenfor Døren laa en vaagen, og han brummede: »Her er ikke Plads til flere. Hvad vil du her?« Jeg svarede: »Pas du dig selv! Jeg skal ikke forstyrre dig.« Jeg listede mig ind imellem de sovende, efter at jeg havde stillet mit Gevær hen i en Krog til de andre, og da jeg fandt en snæver Rende mellem to Mand, pressede jeg mit Tornyster ned imellem dem, derefter mig selv og tog Kappen over mig, alt uden at de vaagnede. De brummede lidt i Søvn, men jeg laa godt og var om Morgenen saa varm og godt tilpas. Nu gjaldt det om at faa noget at spise, vi havde ingen Naturalforplejning faaet; men alle Bagerbutiker blev hurtigt tømte, og saa snart en ny Bagning blev taget ud af Ovn, var Brødet straks revet bort, og jeg fik intet. Saa fandt jeg et Dampkøkken, hvor Maden stod og kogte i store Tønder, og skønt den endnu ikke var helt kogt, fik jeg en Portion Grynsuppe og et Stykke halvkogt Flæsk — og blev mæt. Da jeg gik ned ad Gaden, mødte jeg een med et Brød

under hver Arm. Paa mit forundrede Spørgsmaal viste han mig om i en Gaard, hvor en Bonde var kørt ind med et helt Læs Brød til Militæret. Der var nok at tage af. Jeg gik derhen og saa da, hvordan Soldaterne tog hver sit Brød af Vognen, og jeg tog et med. Bonden beklagede sig; men vi trøstede ham med, at det var Militæret, der fik det, og naar der ikke blev holdt Kontrol, var han uden Ansvar. Senere traf jeg Jens Jørgensen fra Aborre; han bød mig at drikke af sin Feltflaske. Saa var det Bajerskøl, og han viste mig ned til Havnen, hvor Øltønderne laa uden Tilsyn, og Soldaterne rejste dem paa Enden, slog en Bund ud og fyldte deres Feltflasker, saa længe der var noget. Ganske paa samme Maade gik det med baade Flæske- og Brændevinstønder, som var sendt til Soldaternes Forplejning og Ekstraforplejning: Ingen Kontrol og ingen Vagt ved Varerne, inden der næsten intet var tilbage. Dette som Eksempel paa, hvor daarligt Hærens Forplejning blev røgtet under denne Krig.

Vor Afdeling blev nu ført op igennem Jylland og kom til Fredericia, som tilsyneladende skulde forsvares imod Fjenden, og vi ventede en hæderlig Kamp i Mindet om 6. Juli 1849. Men det kom til at gaa helt anderledes. Jeg var indkvarteret hos en Kone og sad og syede i hendes Stue. En Dag kom hun hjem og sagde forfærdet: »Nu har jeg set noget, som jeg aldrig troede, jeg skulde se. De fører de store, gode Kanoner bort fra Voldene og fører nogle gamle op i Stedet.« Da jeg ikke vilde tro hende, sagde hun: »Jeg har boet saa længe i Fredericia, saa jeg nok kender den Slags Ting; gaa selv ud og se!« Jeg gik ud og fik Syn for Sagn, og en dump og trykkende Følelse og Haabløshed greb os alle.

Vi blev ført ud i Koldingskoven, som vi skulde forsvare; men vi skød ikke et Skud, mens Fjenden sendte Bomber og Granater ind over Byen. En Artillerist bad Løjtnant Harboe om Lov til at skyde, og skønt Løjtnanten sagde, at det kun tjente til, at Fjenden blev gjort opmærksom paa, at vort Skyts ikke duede, fik han dog Lov. Men det gik, som Løjtnanten havde sagt. Bomben sprang, længe inden den naaede Fjenden, og nu kan det nok være, vi blev dænget til. Løjtnant Harboe raabte i sin Ivrighed: »Ja, det sagde jeg, F. . . . ska' ta' mig nok! Dæk jer, Børn!« Selv stod han i den aabne Skanse, og en Soldat sprang frem, trak ham i Skøderne og bad: »Dæk Dem, Hr. Løjtnant!« Men han sagde: »Med Guds Hjælp er der ingen Fare for mig. Dæk I jer Børn! Men har vi da ikke bedre Skyts end dette elendige gamle Kram?«

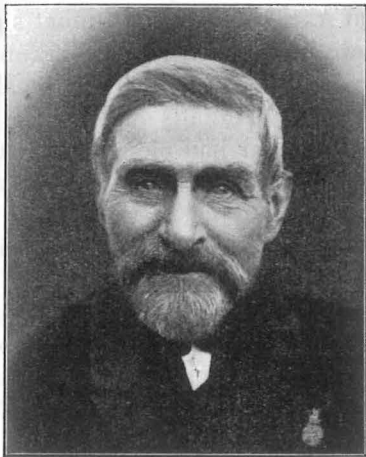
Artilleristen sagde, at der var gode Kanoner i Kastellet. En Ordonnans blev sendt af Sted med en Skrivelse til Kommandanten og kom i god Behold tilbage med Svar; men da Løjtnanten havde læst dette, plukkede han det i smaa Stykker og gik frem og tilbage i Skansen med mørk Mine og Hænderne paa Ryggen. Den Slags for den menige Mand mystiske Episoder var der mange af i denne Krig, og det kuede Soldatens Mod. — Fæstningen blev saa overgivet uden Kamp, saa Fjenden drog ind i Byen samtidig med, at vi drog ud. —

Vor Afdeling kom ikke med i de blodige Forsvarskampe om Dybbølskanserne og Als. Vi blev ført fra Fredericia og i Løbet af omtrent et Aar fra Sted til Sted op igennem Jyllands magre Egne, var ogsaa en Tid paa Øen Øland i Limfjorden og senere et Par Gange paa Fyn, hvor vi laa indkvarteret i Asperup. Der fik jeg Besøg af min Kone med en lille Datter, Ane, som var kommen, mens jeg var i Krigen. En Nabos Kone, Christiane, som havde været hende en trofast og trøstende Veninde i hendes Trængsels-tid, var fulgt med, og disse to Kvinder havde gaaet den 3 Mil lange Vej og baaret Barnet, for at jeg skulde se min lille Pige. Det var ellers, trods Glæden over at se dem, med lidt blandede Følelser, jeg modtog dem. Jørgen Ben fra Aborre var kommen for at besøge sin Søn Hans, og han fortalte mig, at de var i Vente, og straks efter raabte man til mig: »Din Kone er kommen, Aborre!« Jeg modtog dem med det Udraab: »Ja, velkommen skal I være, men hvad skal jeg dog gøre ved jer?« Saa græd min Kone, men jeg trøstede, det bedste jeg kunde, og skulde nu se at skaffe dem Nattelogi, men ingen havde Plads, da alt var optaget af Indkvarteringen. Saa var der et Par Jurister, som laa i Karlekammerets Seng. De skulde paa Natmanøvre og overlod deres Seng til de to Kvinder. De spiste hos Soldaterne, og der var Mad nok. Næste Dag drog de hjem igen.

I Fredericia brændte alt mit Tøj: Tornyster og Skjorter og alt mit Værktøj. Jeg fik et Tornyster hos en Slagter, et Par Støvler af Løjtnant Harboe og en Skjorte af Peter Aborrehus, og Sytøj fik jeg med megen Besvær skaffet til Veje. Jeg sparede ved mit Syarbejde nogle Skillinger sammen, som jeg fik vekslet i Specier, og dem syede jeg indvendig paa min Brystpude, og da jeg kom hjem, havde jeg et godt Antal Specier indsyet i Brystpuden.

Den ulykkelige Krig sluttede i Efteraaret 1864; men vi blev

først hjemsendt i April 1865. Det var med ejendommelige Følelser, jeg gensaa mit Hjem efter omtrent halvandet Aars Fraværelse. Niels og Hanne stod ude i Haven i et Gulerodsbed og raabte mig i Møde, da jeg kom ned igennem Haven, idet de rakte en Gulerod i Vejret: »Se her, Far!« Saa kom jeg ind, og min Kone modtog mig med en Glæde, saa hun af Bevægelse intet kunde sige, men kun græde. Nu havde vi jo atter hinanden og kunde være sammen igen! Da den første Glædesrus havde lagt sig, pillede jeg Specierne frem fra Brystpuden, mens min Kone fremviste sin lille Beholdning af Penge for at vise, at hun heller ikke havde lidt Nød, og vi takkede Gud for, at jeg var kommet hjem fra Krigens Farer og Strabadser uskadt og med hele Lemmer. —

Hans Henrik Hansen.

1876 blev Erindringsmedaljen tildelt Krigerne, og Hans Henrik fik den med begge Kongers Billeder. Den 16. Marts 1877 blev der afholdt en Fest for Medaljemændene hos Gmd. Peder Bertelsen i Aborre, og ved den Lejlighed holdt Hans Henrik en pæn Tale og takkede paa Krigernes Vegne, — 1906 fik han tildelt Hædersgaven for Deltagelse i Krigen 1848—50, og 1914 fik han tillige Hædersgaven for 1864. Han nød et udmærket Helbred op i sin høje Alderdom. Han døde den 2. December 1915 og ligger begravet paa Gamtofte Kirkegaard.